

O bibliografie și indice lipsesc, ceea ce ar fi fost bine să existe. În note, autorul ar fi putut face referiri la variantele de traduceri date de alții, pentru a pune pe cititor în măsură să vadă interpretările cele mai interesante date unui text sau unor expresii, spre deosebire de cea aleasă de traducător.

În general, așa cum se prezintă cele două volume de tratate logice ale lui Aristotel, cu introducerile, notele și traducerea de Mircea Florian, sint o prețioasă îmbogățire a fondului de studii și traduceri din literatura greacă în limba română.

(Aram M. Frenkian)

PLUTARCHUS, *Vitae Parallelae*. Edidit Konrat Ziegler. Vol. 1—2, 1959, Lipsiac, în Aedibus B. G. Teubneri:

Volumul de față reprezintă, de fapt, reeditarea următoarelor *Vieți paralele*: 1. Pericle și Fabius Maximus. 2. Nicias și Crassus. 3. C. Marcius (Coriolanus) și Alcibiade. 4. Demostene și Cicero. Așa cum ne spune în prefață, pentru *Viețile* lui Nicias, Crassus, Coriolan, Alcibiade, Demostene, Cicero, K. Ziegler a urmat de preferință lecțiunile date de codex Matritensis (N), atît de mult prețuit de Lindskog, în ediția din 1914. Totuși, spre deosebire de Lindskog, Ziegler a dat o continuă atenție și codicelor Scitenstettensis (S) și UMA (Y) care, uneori, oferă lecțiuni mai bune decît N. În general, cînd a fost vorba de contradicții între manuscrise și ediții, autorul a procedat, spre a întrebuiința propriile-i cuvinte, « eclectice ratione ». Consecințele pentru textul plutarhean sint, firește, tot eclectice, în sensul lui al cuvîntului. De pildă, în primul capitol al *Vieții* lui Pericle, Plutarh, § 2, vrea să spună că ochiul, cînd este deschis, înregistrează, volens-nolens, și ceea ce este folositor și ceea ce este dăunător, pe cînd rațiunea poate face o alegere între acțiunile bune și cele contrare moralei. Pentru a exprima ideea că ochiul vede tot ceea ce i se oferă, Plutarh spune: τῆ μὲν γὰρ αἰσθήσει, κατὰ πάθος, τὴν πληγὴν ἀντιλαμβάνομένη τῶν προστυγχάνοντων, ἴσως ἀνάγκη πᾶν τὸ φαινόμενον, ἂν τε χρήσιμον ἂν τ' ἄχρηστον ἦ, θεωρεῖν, τῷ νῶ δ' ἕκαστος, εἰ βούλοιο... În acest pasaj, autorul a avut în vedere manuscrisele S și Y.

Traducerea, cit se poate de apropiată de text, a frazei de mai sus este următoarea: « Căci pentru simțul [vederii], care primește ceea ce întîlnește, după cum este impresionat, poate este nevoie să privească tot ceea ce-i apare înainte, fie că-i folositor, fie că-i nefolositor, dar de rațiune, fiecare, dacă vrea. . . ». Greutatea în textul de față o constituie cuvintele κατὰ πάθος τὴν πληγὴν, care sună pleonastic în frază. De aceea, Lindskog a propus suprimarea cuvîntului πάθος. Atunci textul ar fi sunat κατὰ τὴν πληγὴν « după cum este impresionat [simțul vederii] ». Coraes a suprimat cuvintele τὴν πληγὴν, traducerea fiind aceeași: « după impresionare ».

Reiske a scris κατὰ πάθος τῆς πληγῆς « după impresionarea simțului ». K. Ziegler a fost mai conservator, a păstrat toate cuvintele, înțelegînd că trebuie tradus: « după impresionare, [adică] după simț ». Nu sint rare cazurile cînd Plutarh este prolix. În acest fel, conservatismul lui Ziegler nu este lipsit de rațiune. Totuși lecțiunea propusă de Reiske este mai ispititoare, fiind mai logică și ușor explicabilă prin confuziile între literele respective. În *Viața lui Nicias*, 27, 5, Ziegler, pe bună dreptate, citește, cu N, ἐρρίπτουν αὐτούς, împotriva lui S, Y, care dau ἑαυτούς, tot așa cum, în § 5, citește, cu N, δς ἐπὶ τηλικαύταις εὐτυχίαις ὄνομα καὶ δόξαν ἔσχον « ca unul care mi-am cîștigat renume și faimă pentru astfel de izbînzii » (vorbele lui Nicias adresate lui Gylippos), căci ἀτυχίας « nenorociri », pe care-l dau N, Y, n-ar avea nici un sens în contextul gîndirii generalului atenian.

În *Viața lui Crassus*, 2, 4, Ziegler citește, cu N, και βουλόμενος [Sulla] ὅτι πλείστοις και κρατίστοις προσομόρῳσθαι τὸ ἄγος «și voiind să infiereze pe cit mai mulți și mai puternici cu infamia crimei», contra lui Y, care are lecțiunea ἀκρατήτοις. Nu se poate ști care a fost exact gndirea lui Plutarh în acest pasaj. În orice caz lecțiunea ἀκρατήτοις «nestăpînîți» este mai ispititoare decît κρατίστοις, de vreme ce Sylla nu dorea nimicirea aristocrației influente ci a adversarilor săi neimblînziți și nestăpînîți. Ziegler citește cu N (UA =) Y, în *Viața lui Alcibiade*, 3, 4 ἀλόους δὲ φυσῶντος ἀνθρώπου στόματι, «a unui om care suflă cu gura în flaut» pe cînd Hartman suprimă cuvîntul στόματι «gură». Plutarh voia să arate deformitatea pe care o imprimă feței cel care cîntă din flaut, deci cuvîntul στόματι atrage și mai mult atenția, concretizînd ideea. Așadar Ziegler are dreptate cînd respectă lecțiunea lui N.

În *Viața lui Demostene*, 3, 2, citim fraza următoare: Ἄλλὰ γὰρ ἴσως, εἰ παντὸς ἦν τὸ «γνώθι σεαυτὸν» ἔχε.ν πρόχειρον, οὐκ ἂν ἐδόκει τὸ πρόσταγμα θεῖον εἶναι «Dar, firește, poate că, dacă oricui i-ar fi venit în minte expresia «cunoaște-te pe tine însuși», porunca n-ar fi părut că este divină». U dă τὸ πρόσταγμα, iar N πρᾶγμα.

Deci, dacă am citi cu N, ar însemna că traducerea ar suna: ... «lucrul n-ar mai fi părut că este de origine divină». Ziegler a ales, în chip judicios, lecțiunea τὸ πρόσταγμα, redată de U, de vreme ce πρᾶγμα ar schimba cu totul sensul, înțelegîndu-se că cunoașterea de sine este un lucru divin, ceea ce în nici un caz n-a putut înțelege Plutarh.

Un pasaj interesant îl găsim, de asemenea în *Viața lui Demostene*, 11, 1 unde este vorba despre eforturile făcute de orator, în tinerețe, spre a-și corecta defectele de vorbire. Plutarh istorisește că Demostene își exercita vocea Ἐν τοῖς δρόμοις και ταῖς πρὸς τὰ σιμᾶ ἀναβάσει διαλεγόμενος και λόγους τινας ἢ στίχους ἅμα τῷ πνεύματι πυκνουμένῳ προφερόμενος «discutînd în timp ce alerga și urca pante, și pronunțînd unele cuvinte și versuri dintr-o singură respirație». Contradicția manuscriselor are de obiect cuvintele πρὸς τὰ σιμᾶ, pe care le dă Y și le acceptă Ziegler. U dă însă lecțiunea πρὸς τάσιν «cu încordare» ceea ce se potrivește mai puțin cu precizia pe care o cere contextul de față. N are lecțiunea πρὸς στάσιν «pe ton de revoltă», ceea ce, de asemenea, este prea departe de context. Dimpotrivă precizarea lui U că Demostene urcă pe coaste este și firească și potrivită cu contextul și Ziegler s-a condus după bunul simț cînd a ales-o.

Socotim că exemplele de mai sus sînt îndeajuns spre a ilustra constatarea că eclecticismul lui Ziegler a adoptat, în cea mai mare parte a cazurilor, lecțiunile sugerate de logică, de bunul simț și de verosimilitate, ceea ce n-ar fi izbutit să facă, dacă s-ar fi ținut strîns numai de un singur codice.

Este plăcut să reamintim faptul, îndeobște cunoscut cînd este vorba de colecția Teubner, că volumul de față se prezintă în condiții tehnice admirabile.

(N. I. Barbu)

1. *Corpus fabularum Aesopicarum*, volumen prius. Fabulae Aesopicae soluta oratione conscriptae. Edidit Augustus Hausrath. Fasciculus prior Editio stereotypa editionis prioris (MCMXL). Addenda et corrigenda ex ipsius editoris ad fasc. 1 annotationibus excerpta et collecta ab H. Haas, Teubner, Lipsiae, 1957, XXXVI + 208 + 6 p.
2. *Corpus fabularum Aesopicarum*, volumen prius. Fabulae Aesopicae soluta oratione conscriptae. Edidit August Hausrath. Fasciculus alter. Indices ad fasc. 1 et 2 adiecti H. Haas. Editionem alteram curavit Herbert Hunger, Teubner, Lipsiae, 1959, XX + 351 p.